
ХАРИТОНОВ СЕРГІЙ ОЛЕКСАНДРОВИЧ,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри

кримінального права № 2,

Національний юридичний університет

імені Ярослава Мудрого,

Україна, м. Харків

e-mail: kharitonovs@ukr.net

ORCID 0000-0002-8947-8734

УДК 344.13

Об'єкт і система військових злочинів

У статті розглядається об'єкт злочину, який протягом багатьох років є предметом дискусій науковців-криміналістів. Автор вважає, що найбільш переконливим є підхід, згідно з яким об'єктом злочину визнаються суспільні відносини, що охороняються законом про кримінальну відповідальність. Цей підхід достатньою мірою вирішує проблеми об'єкта, дає можливість розкривати його структуру та зміст, здійснити класифікацію об'єктів та виокремити їх види, показує взаємозв'язок з іншими елементами та ознаками складу злочину. Розглядаючи на цій методологічній основі об'єкт злочинів проти порядку проходження (несення) військової служби, пропонується авторське визначення родового та видових об'єктів військових злочинів, що виступають елементами внутрішньої структури даного об'єкта. Видові об'єкти визнаються як критерії систематизації цих злочинів та їх поділу на самостійні, відносно відокремлені групи.

Ключові слова: об'єкт злочину, родовий об'єкт військових злочинів, видові об'єкти військових злочинів, військовослужбовець (військовозобов'язаний), воєнна організація держави, порядок здійснення військової служби, система військових злочинів.

Постановка проблеми. Протягом більш як двох століть у теорії кримінального права висловлені різні точки зору щодо найважливішого елемента складу злочину, його об'єкта. Саме об'єкт злочину значною мірою обумовлює об'єктивні та суб'єктивні ознаки складу злочину. Не визначивши поняття загаль-

ного об'єкта злочину, неможливо розробляти проблему підпорядкованих йому об'єктів: родового, видового та безпосереднього. Тому науковці ще і дотепер по-різному висловлюються щодо багатьох ключових питань відносно об'єктів окремих злочинів. Військові злочини у цьому сенсі не є винятком.

Актуальність теми дослідження.

Стан науки кримінального права, ступінь розв'язання завдань і реалізації її функцій, відсутність глибоких теоретичних досліджень у сфері військових злочинів обумовлює необхідність активізації розробки зазначеної проблематики, в тому числі об'єкта та системи цих злочинів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у розробку проблем військових злочинів за період незалежності України зробили такі вчені, як: Г. В. Андрусів, В. М. Білоконев, П. П. Богущий, В. П. Бондаєвський, В. К. Грищук, М. І. Карпенко, М. І. Мельник, В. О. Навроцький, М. І. Панов, М. І. Хавронюк, Г. І. Чангулі та ін. Проте проблема об'єкта і системи вказаних злочинів, на наш погляд, залишається ще недостатньо розробленою.

Формування цілей статті. Метою статті є аналіз наукових підходів трактування загального об'єкта і на цій підставі родового об'єкта військових злочинів, аналіз структури суспільних відносин, що виникають та функціонують у процесі здійснення військової служби, виокремлення (типологія) видових об'єктів та з'ясування на цій підставі системи військових злочинів.

Виклад основного матеріалу.

Об'єкт злочинів проти порядку проходження (несення) військової служби за своїм змістом є похідним від загального поняття об'єкта злочину і в той же час характеризується його певними особливостями. Тому поряд із загальними ознаками, що притаманні всім об'єктам кримінально-правової охорони, він має і свої специфічні ознаки, в яких зосе-

реджена сутність суспільних відносин у сфері здійснення особливого виду державної служби – військової служби. Розробка проблеми об'єкта військових злочинів має важливе теоретичне і практичне значення, оскільки насамперед об'єкт злочину значною мірою визначає характер і ступінь суспільної небезпечності діяння. Саме об'єкт злочину багато в чому визначає і об'єктивну сторону, і суб'єктивні ознаки злочину, які йому властиві, що в подальшому дає можливість вирішувати питання щодо криміналізації суспільно небезпечних діянь, встановлювати межі кримінальної відповідальності, правильно кваліфікувати вчинені діяння, розмежовувати суміжні злочини та відрізнити злочинні діяння від незлочинних. Недарма Б. С. Нікіфоров справедливо вважав, що шкода, збиток охоронюваному кримінальним законом об'єкту може бути спричинена не будь-якими, а тільки певними діями, характер яких визначається якостями самого об'єкта [1, с. 137].

Усе це врешті-решт визначає об'єкт як важливіший критерій систематизації та класифікації злочинів. У свою чергу, систематизація злочинів, упорядкування їх у струнку, логічно узгоджену систему має важливе і теоретичне, і практичне значення.

Проблема об'єкта злочину знаходиться у полі зору вчених-криміналістів ще з XIX ст. Але досі існують різні погляди щодо цього питання. Тому не втрачають актуальності слова М. Й. Коржанського, які він виголосив ще 1973 р.: «Важко назвати іншу проблему науки кримінального права, в якій так багато було незрозумілого і суперечливого» [2, с. 32]. Аналіз сучасної літератури по-

казує, що вчення про об'єкт злочину стало ще більш складним. Тому, для того щоб проаналізувати об'єкт військових злочинів, потрібно чітко визначення та розуміння самого поняття об'єкта злочину. Безперечним є філософське твердження, згідно з яким той, хто береться за приватні питання без попереднього вирішення загальних, той неминує буде на кожному кроці, не усвідомлюючи для себе, нашттовхуватися на ці загальні питання.

Не претендуючи на вичерпність висвітлення всіх вчень та всіх підходів кримінально-правової науки щодо об'єкта злочину, вважаємо за можливе об'єднати їх у шість самостійних груп, а саме: 1) об'єкт злочину – це суспільні відносини; 2) об'єкт злочину – це соціальні цінності; 3) об'єкт злочину – це правові блага (інтереси); 4) об'єкт злочину – це суб'єктивні права; 5) об'єкт злочину – це норми права; 6) об'єкт злочину – це людина.

Концепція об'єкта злочину як людини (фізичної особи) або юридичних осіб у різних інтерпретаціях було сформульовано ще в дореволюційних роботах вчених-криміналістів. Безпосереднім об'єктом злочинної діяльності вважалися держава, суспільство, окрема особа або потерпілий «жертва злочину» [3]. У сучасній літературі ця позиція поновому була сформульована Г. П. Новоселовим – злочин спричиняє або створює загрозу спричинення шкоди не чомусь (благам, нормам права, відносинам тощо), а комусь, отже, як об'єкт злочину потрібно розглядати не що, а кого. Об'єкт злочину – той, проти кого він вчиняється, тобто окремі особи або якась множинність осіб, матеріальні або

нематеріальні цінності, які поставлені під кримінально-правову охорону і зазнають злочинного впливу, унаслідок чого цим особам спричиняється шкода або створюється загроза спричинення шкоди. Його позиція була підтримана іншими вченими [4].

Засновники класичної школи кримінального права визнавали об'єктом злочину суб'єктивні права або норму права в її реальному бутті, що охороняються кримінальним законом (А. Фейєрбах, пізніше К. Біндінг). У подальшому цю теорію підтримували М. С. Таганцев, В. М. Хвостов, В. Д. Спасович та ін. Специфіка цього підходу виходила із природжених прав особи, а тому природних, недоторканих, невід'ємних від людини і тим самим немов об'єктивно даних та відображених у нормах. У сучасній науці кримінального права цей підхід набув свого розвитку стосовно злочинів проти особи [5].

Теорія об'єкта злочину як правового блага (інтересу) вперше була запропонована Ф. Листом у межах його соціологічного вчення про злочин та дістала широку підтримку серед дореволюційних вчених. У сучасній науці кримінального права цю точку зору поділяє А. В. Наумов, який вважає об'єктом злочину блага (інтереси), на які посягає злочинне діяння і які охороняються кримінальним законом, правове благо завжди зазнає злочинного впливу, а тому цьому благу завдається шкода, яка може бути встановлена насамперед завдяки розумінню його як цінності [6]. Ця точка зору знайшла підтримку серед сучасних вітчизняних науковців – П. С. Магишевського, Є. В. Фесенко, С. Б. Гавриша [7]. Кримінально-пра-

вові доктрини науковців більшості європейських країн, таких як Австрія, Данія, Швейцарія, Фінляндія, об'єктом злочину розглядають правове благо або правоохоронюване благо у ФРН [8].

Як соціальні цінності розглядати об'єкт злочину запропонував Ю. А. Демидов. Пізнання об'єкта кримінально-правової охорони в ціннісному аспекті, вважає він, дає можливість «підняти» його та поставити на місце, що відповідає його значенню у кримінальному праві, і, що не менш важливо, виявити нові сторони та грані його природи [9, с. 32].

Із філософської точки зору цінність – це те, що знаходиться над усім і до чого можливо прагнути. Цінність є не властивістю певної речі, а сутністю та одночасно умовою повноцінного буття об'єкта. За змістом розрізняються речові цінності, логічні, етичні та естетичні цінності тощо. У юридичних науках, коли мова йде про цінності, то найчастіше вони розуміються як певна річ матеріального світу, яка має значущі властивості для суб'єкта, тому структура цінності виглядає таким чином: 1) суб'єкт (володар) цінності – індивід (особа), клас (група), суспільство, держава; 2) явища соціальної дійсності (речові або не речові утворення матеріального та духовного світу), інакше кажучи, предмет цінності; 3) взаємодія між суб'єктами та предметом цінності (ціннісне ставлення суб'єкта до явищ соціальної дійсності).

І, нарешті, найбільш визнаним трактуванням об'єкта злочину є концепція об'єкта як суспільних відносин. Суспільні відносини не є правовою категорією, юристи її запозичили у філосо-

фів, і вперше вона була використана Л. А. Цветасвим ще в 1825 р. [10, с. 35]. Тому не можна погодитись із твердженням, що суспільні відносини – це знахідка радянських вчених-криміналістів. Вони лише поставили цю теорію на класові рейки. В. Д. Спасович писав, що злочинне діяння повинно містити в собі посягання на суспільні відносини [11, с. 84], маючи на увазі відносини між людьми в суспільстві. М. С. Таганцев вважав, що злочин є розірванням нормальних відносин між членами суспільства [12, с. 5]. Але ці визначення мали суто дефінітивне призначення та не розкривали внутрішню структуру суспільних відносин як об'єкта злочину. У радянські часи вагомий внесок у розробку категорії суспільних відносин як об'єкта злочину зробили А. А. Піонтковський, А. Н. Трайнін, Б. С. Нікіфоров, М. М. Перфільєв, М. Й. Коржанський, В. К. Глістін, Ю. І. Гревцов, Е. О. Фролов, В. Я. Тацій та ін. [13].

Остання точка зору, в основу якої покладені досягнення як філософії, так і соціології, на наш погляд, є найбільш переконливою, тому що в повному обсязі висвітлює проблеми об'єкта, розкриває його структуру, показує взаємозалежність з іншими предметами та явищами соціальної дійсності. Ця позиція в цілому не суперечить іншим, раніше розглянутим. Більш того, не виключає і ціннісний аспект об'єкта злочину, а також його окремі структурні елементи, що містяться у розглянутих позиціях науковців і визнаються як об'єкт.

Суспільні відносини є більш широкою категорією за обсягом. Вони розглядаються як різноманітні зв'язки, що

виникають між соціальними групами, класами, націями, а також усередині них у процесі їх економічного, соціального, політичного, культурного життя та діяльності. Окремі люди виступають у суспільних відносинах як члени (представники) тих або інших соціальних спільнот та груп.

Таким чином, суспільні відносини як об'єкт злочину включають у себе такі елементи: 1) носіїв (суб'єктів) певних інтересів – учасників відносин; 2) предмет (блага або інші явища), з приводу якого виникають та функціонують суспільні відносини; 3) суспільно значуща діяльність (соціальний зв'язок) як зміст суспільних відносин, яка може виражатися у динамічному зв'язку – у формі відповідної діяльності суб'єктів відносин та у статичному зв'язку – у формі їх певного стану щодо один одного. Якщо перша форма соціального зв'язку виявляється в активній поведінці учасників відносин, то друга – у збереженні можливості діяти певним чином, тобто у підтримці відповідного стану.

Таке трактування загального поняття об'єкта злочину та його структури має надзвичайно важливе методологічне значення і надає можливість вирішувати питання щодо системи та видів об'єктів. Виходячи саме з цього методологічного підходу, вважаємо за потрібне вирішувати і проблему родового об'єкта військових злочинів.

Поняття родового об'єкта злочинів проти порядку проходження військової служби (військових злочинів) в історії та теорії кримінального права визначалося по-різному, залежно від того, якої концепції загального об'єкта злочину дотримувався той чи інший автор:

1) як – військово-службові обов'язки [14]; 2) чи – військово-правова норма в її реальному бутті [15]; 3) або – військова безпека держави [16]. Найбільш поширеною є концепція, згідно з якою об'єктом військових злочинів визнається військовий правопорядок, або порядок проходження військової служби [17]. Така позиція є домінуючою серед науковців. Проте і відносно її трактування існують суттєві розбіжності. Одні з них визнають об'єктом цих злочинів порядок несення та проходження військової служби, який визначений низкою законів України, військовою присягою, військовими статутами, положеннями про проходження військової служби різними категоріями військовослужбовців, наказами відповідних начальників та іншими нормативно-правовими актами [18, с. 444]. Інші – як суспільні відносини з встановленого порядку проходження військової служби (військовий правопорядок) [19, с. 8] або ж як суспільні відносини з встановленого законодавством України порядку несення або проходження військової служби [20, с. 80] чи суспільні відносини з встановлення чинними законами та іншими нормативно-правовими актами України порядку несення військової служби [21, с. 845].

Усі ці погляди за наявності деяких відмінностей між ними, безумовно, відображають у той же час ті чи інші суттєві риси досліджуваного об'єкта і тому не можуть бути відкинуті та проігноровані. При цьому слід акцентувати увагу на тому, що попри всю привабливість перелічених вище позицій, поняття родового об'єкта військових злочинів не розроблено в достатньому обсязі, і трак-

товка порядку проходження військової служби потребує деяких уточнень. Військовий правопорядок – це не аморфне явище, воно поширюється на певну сферу державного і соціально-правового буття. Цією сферою, ми вважаємо, є воєнна організація України.

І хоча серед науковців існують різні точки зору щодо поняття воєнної організації держави та її структури [22], усі згодні з тим, що найважливішою її складовою є військові формування, у відповідних підрозділах яких як кадрова військова компонента (потенціал) здійснюють військову службу військовослужбовці та військовозобов'язані під час проходження зборів. При цьому їм притаманні такі ознаки: 1) виконання військовослужбовцями (військовозобов'язаними) в особливому порядку службових обов'язків (обов'язків військової служби); 2) регламентація їх діяльності військовим законодавством, яке не поширюється на інші види діяльності; 3) і це головне, рішення специфічних завдань воєнної безпеки держави специфічними засобами. Особливості правового статусу військовослужбовця (військовозобов'язаного), які традиційно розглядаються як головний фактор виокремлення воєнно-кримінального законодавства, визначаються характером військової служби, її пріоритетами перед іншими видами діяльності. Саме особливий характер діяльності військовослужбовців, ми вважаємо, обумовлює необхідність виділення інтересів військової служби в самостійний об'єкт кримінально-правової охорони та встановлення спеціального режиму кримінальної відповідальності військовослужбовців.

У процесі здійснення військової служби різними категоріями військовослужбовців (військовозобов'язаними) складаються і функціонують суспільні відносини, *а якщо бути точнішими, – правовідносини*, що достатньо повно та чітко врегульовані Конституцією України, окремими законами, військовими статутами, положеннями військової присяги, наказами міністра оборони України та іншими нормативно-правовими актами. Ці правовідносини утворюють зміст військової служби і вони є основою нормальної діяльності воєнної організації України.

Порушення врегульованих нормативно-правовими актами правовідносин у рамках здійснення військовослужбовцем (військовозобов'язаним) військової служби впливає саме на нормальну діяльність воєнної організації держави, спричиняє їй шкоду і тому ці правовідносини охороняються кримінальним законодавством від злочинних посягань як родовий об'єкт військових злочинів.

Родовий об'єкт військових злочинів – відповідна система суспільних відносин (правовідносин), яка тісно пов'язана з іншими системами суспільних відносин, що охороняються кримінальним законом. І в цій специфічній системі слід виділити такі обов'язкові складові, як: воєнна організація держави, військова служба та військовослужбовець, які взаємопов'язані, утворюють та доповнюють одна одну та взаємно функціонують для забезпечення обороноздатності України. Зазначені суспільні відносини є багатоаспектними.

На підставі викладеного пропонуємо розуміти під *родовим об'єктом вій-*

ських злочинів, передбачених розд. XIX Особливої частини КК України, – правовідносини, які складаються і функціонують при здійсненні військовослужбовцями (військовозобов'язаними) військової служби, що є основою нормальної діяльності воєнної організації України, відповідають законодавству України і охороняються кримінальним законодавством від злочинних посягань.

Ураховуючи зміст суспільних відносин, вважаємо, що структурою родового об'єкта військових злочинів є такі елементи: 1) суб'єктами правовідносин виступає держава в особі відповідних органів (формувань) воєнної організації України – з одного боку та військовослужбовці (військовозобов'язані) – з другого; 2) предметом правовідносин є порядок проходження військової служби; 3) суспільно значуща діяльність має прояв у зв'язку між суб'єктами правовідносин щодо відповідного порядку проходження військової служби.

Слід зазначити, що при вчиненні військового злочину шкода його об'єкту спричиняється не ззовні, а лише зсередини правовідносин, та відбувається або шляхом протиправного впливу на суб'єкт чи предмет суспільних відносин, або це виражається у розірванні (деформації) соціального зв'язку в тих випадках, коли військовослужбовець (військовозобов'язаний) протиправно виключає себе із військових правовідносин.

Запропоноване поняття родового об'єкта військових злочинів має досить широкий за обсягом характер системи суспільних відносин. Воно логічно включає в себе окремі, більш деталізо-

вані види суспільних відносин, які в літературі прийнято називати видовими (підгруповими) об'єктами. Потреба в них виникає тоді, коли усередині великої групи споріднених суспільних відносин (родовий об'єкт), що заслуговує єдиної комплексної кримінально-правової охорони, нормами одного і того ж розділу КК, є підстави вирізняти окремі, більш вузькі за обсягом групи відносин, для яких характерним є наявність одного і того ж (спільного) інтересу в усіх учасників цих відносин, чи вони відображають деякі тісно взаємопов'язані інтереси одного і того ж суб'єкта [23, с. 203]. Видове поняття об'єкта злочину – підлегле поняття, яке входить до складу іншого, більш загального поняття, яке називається родовим. У свою чергу, родове поняття – поняття, що підпорядковує, до складу якого належать менші за обсягом видові поняття – видові об'єкти. Видовий об'єкт може розглядатися умовно як окремий, відносно самостійний вид суспільних відносин, що виступає в той же час як структурний елемент більш широких за обсягом суспільних відносин (родового об'єкта). Безумовно, слід визначити, значення видового об'єкта полягає в такому: 1) даний об'єкт уточнює, конкретизує відповідну, окрему сферу суспільних відносин, які належать до змісту родового об'єкта і на які посягає певна група суспільно небезпечних діянь; 2) зберігаючи ознаки, притаманні більш загальним за обсягом суспільним відносинам (родовому об'єкту), видовий має особливі (специфічні) ознаки, які суттєво впливають на особливості суспільно небезпечних діянь (а також на їх об'єктивні і суб'єктивні ознаки), що по-

сягають на вказані відносини у тій чи іншій сфері; 3) маючи властивості, притаманні йому ознаки, як видовому (підгруповому) об'єкту, як відносно самостійний вид суспільних відносин, істотно впливає на ознаки кожного із безпосередніх об'єктів, на які посягають конкретні злочини, передбачені у певному розділі КК [24, с. 18].

Інакше кажучи, зміст елементів видових об'єктів військових злочинів відіграє роль, так би мовити, «перехідного містка» між родовим об'єктом, правовідносинами, що складаються і функціонують при здійсненні військової служби, та безпосередніми об'єктами, тими конкретними суспільними відносинами, проти яких прямо та безпосередньо спрямоване злочинне діяння і які, внаслідок цього, спеціально беруться під охорону кримінальним законом. Він є критерієм внутрішньої класифікації злочинів, передбачених розд. XIX КК. Відповідно саме видовий об'єкт дає можливість класифікувати військові злочини на окремі структурно визначені групи та є системоутворюючим критерієм. У цій класифікації загальний об'єкт злочину відповідає філософській категорії загального, родовий об'єкт – особливого, видовий об'єкт – окремого. Безпосередній об'єкт є лише окремим випадком прояву окремого виду суспільних відносин.

Внутрішню структуру родового об'єкта військових злочинів утворюють такі види елементів як окремі, особливі різновиди правовідносин у сфері здійснення військової служби, які ми вважаємо за потрібне визнати видовими об'єктами, – правовідносини у сфері: порядку підлеглості та військової честі;

порядку перебування на військовій службі; порядку збереження та користування військовим майном; порядку експлуатації озброєння та військової техніки; порядку несення спеціальних служб; порядку охорони державної таємниці; порядку здійснення своїх повноважень військовими службовими особами; порядку виконання військового обов'язку в бою та інших особливих умовах; порядку дотримання звичаїв та правил війни.

Вирішуючи питання щодо безпосереднього об'єкта військових злочинів, ми виходимо перш за все з того, що вони становлять частину родового та видового об'єктів військових злочинів та посягають на конкретні (окремі) правовідносини, що виникають та функціонують при здійсненні військової служби.

Виходячи з цього, залежно від видових об'єктів, що виступають як підстава класифікації системи військових злочинів, їх можливо поділити на такі відносно самостійні групи: *злочини проти порядку підлеглості та військової честі* (статті 402–406); *злочини проти порядку перебування на військовій службі* (статті 407–409); *злочини проти порядку збереження та користування військовим майном* (статті 410–413); *злочини проти порядку експлуатації озброєння та військової техніки* (статті 414–417); *злочини проти порядку несення спеціальних служб* (статті 418–421); *злочини проти порядку охорони державної таємниці* (ст. 422); *злочини проти порядку здійснення своїх повноважень військовими службовими особами (військові службові злочини)* (статті 425–426¹); *злочини проти порядку виконання військового обов'язку*

в бою та інших особливих умовах (статті 427–432); злочини проти порядку дотримання звичаїв та правил війни (статті 433–435).

Запропонована система військових злочинів базується на єдиному систе-

моутворюючому критерію – об'єкті злочину, який відображає особливості суспільної небезпеки, зовнішніх та внутрішніх взаємозв'язків системи, фактичних та юридичних ознак злочинів, що утворюють саму систему.

Список використаних джерел

1. Никифоров Б. С. Объект преступления / Б. С. Никифоров. – М. : Гос. изд-во юрид. л-ры, 1960. – 229 с.
2. Коржанский Н. И. Объект посягательства и квалификация преступлений : учеб. пособие / Н. И. Коржанский. – Волгоград : Изд-во ВСШ МВД СССР, 1976. – 120 с.
3. Кистяковский А. Ф. Элементарный учебник общего уголовного права. Часть Общая / А. Ф. Кистяковский. – Киев, 1891. – 892 с.
4. Новоселов Г. П. Учение об объекте преступления. Методологические аспекты / Г. П. Новоселов. – М. : Изд-во НОРМА, 2001. – 208 с.
5. Каиржанов Е. Интересы трудящихся и уголовный закон. Проблемы объекта преступления / Е. Каиржанов. – Алма-Ата, 1973. – 160 с.
6. Наумов А. В. Российское уголовное право. Общая часть: Курс лекций / А. В. Наумов. – М. : БЕК., 1996. – 560 с.
7. Фесенко Є. В. Цінності як об'єкт злочину / Є. В. Фесенко // Право України. – 1999. – № 6. – С. 75.
8. Современное зарубежное уголовное право: Аргентина, Дания, Япония, Югославия : пер. с нем. Т. 1. – М., 1957. – 638 с.
9. Демидов Ю. А. Социальная ценность и оценка в уголовном праве / Ю. А. Демидов. – М. : Юрид. лит., 1975. – 184 с.
10. Цветаев Л. Начертание теории уголовных законов / Л. Цветаев. – М., 1825. – 83 с.
11. Спасович В. Д. Учебник уголовного права. Т. 1. Вып. 1–2 / В. Д. Спасович. – СПб., 1963. – 442 с.
12. Таганцев Н. С. О повторении преступлений (исследование) / Н. С. Таганцев. – СПб. : Журн. М-ва юстиции, 1867. – 296 с.
13. Таций В. Я. Объект и предмет преступления в советском уголовном праве / В. Я. Таций. – Харьков, 1988. – 100 с.
14. Кузьмин-Караваев В. Д. Военно-уголовное право. Часть Общая / В. Д. Кузьмин-Караваев. – СПб., 1895. – 306 с.
15. Друцкой С. А. Причины невменения в военно-уголовном праве / С. А. Друцкой. – Варшава, 1902. – 342 с.
16. Тер-Акопов А. А. Безопасность человека (теоретические основы социально-правовой концепции) / А. А. Тер-Акопов. – М., 1998. – 196 с.
17. Ахметшин Х. М. Советское военно-уголовное законодательство / Х. М. Ахметшин. – М., 1972. – 95 с.
18. Дячук С. І. Злочини проти встановленого порядку несення військової служби (військові злочини) / С. І. Дячук // Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України : у 3 кн. / за заг. ред. В. Г. Гончаренка, П. П. Андрушка. – К. : ФОРУМ, 2005. – Кн. 3. – 584 с.
19. Сызранцев В. Г. Воинские преступления: комментарии к главе 33 УК РФ / В. Г. Сызранцев. – СПб. : Юрид. центр Пресс, 2002. – 304 с.
20. Військові злочини: [комент. законодавства] / [М. І. Хавронюк, С. І. Дячук, М. І. Мельник]; відп. ред. М. Д. Дрига, В. І. Кравченко. – К. : А. С. К., 2003. – 272 с.
21. Андрусів Г. В. Військові злочини / Г. В. Андрусів // Кримінальне право України: Особлива частина : [підруч. для студ. юрид. вузів і фак.] / [Г. В. Андрусів, П. П. Андрушко, С. Я. Ляхова та ін.] ; за ред. П. С. Матишевського та ін. – К. : Юрінком Інтер, 1999. – 884 с.
22. Сокурєнко В. В. Сфера оборони України: адміністративно-правове регулювання : монографія / В. В. Сокурєнко. – К., 2015. – 544 с.
23. Фролов Е. А. Спорные вопросы общего учения об объекте преступления / Е. А. Фролов // Сб. уч. тр. Свердл. юрид. ин-та, 1969. – Вып. 10. – С. 199.
24. Панов М. І. Об'єкт і система злочинів у сфері господарської діяльності / М. І. Панов, М. М. Панов // Юрид. Україна. – К., 2010. – № 5.

References

1. Nikiforov B. S. (1960) Obyekt prestupleniya [Property crimes]. M. : Gos .izd-vo. yurid. lit-ry. [in Russian].
2. Korzhanskiy N. I. (1976) Obyekt posyagatelstva i kvalifikatsiya prestupleniy : ucheb. posobiye [The object encroachment and qualification of crimes: tutorial]. Volgograd : Izd-vo VSSh MVD SSSR. [in Russian].
3. Kistyakovskiy A. F. (1891) Elementarnyy uchebnyk obshchego ugolovnoho prava [An elementary textbook of general criminal law. Common part]. Chast Obshchaya. Kiyev. [in Russian].
4. Novoselov G. P. (2001) Ucheniye ob obyekte prestupleniya. Metodologicheskiye aspekty [The doctrine of the object of the crime. Methodological aspects]. M. : Izd-vo NORMA. [in Russian].
5. Kairzhanov E. (1973) Interesytrudyashchikhsya i ugolovnyy zakon. Problemy obyekt prestupleniya [Workers' interests and criminal law. object of crime problems]. Alma-Ata. [in Russian].
6. Naumov A. V. (1996) Rossiyskoyeugolovnoye pravo. Obshchayachast: Kurs lektsiy [Russian criminal law. General Part: Lectures]. M. БСК. [in Russian].
7. Fesenko Ye. V. (1999) Tsinnosti yak obiekt zlochynu [Values as the object of the crime]. Pravo Ukrainy. – Law of Ukraine. 6. 75 [in Ukrainian].
8. Sovremennoye zarubezhnoye ugolovnoye pravo: Argentina. Daniya. Yaponiya. Yugoslaviya [Modern foreign criminal law: Argentina, Denmark, Japan, Yugoslavia]. Vol. 1. – M.. 1957 [in Russian].
9. Demidov Yu. A. (1975) Sotsialnaya tsennost i otsenka v ugolovnom prave [Social value and evaluation in criminal law]. M. Yurid. lit. [in Russian].
10. Tsvetayev L. (1825) Nachertaniye teorii ugolovnykh zakonov [Inscription of the theory of criminal law]. M. [in Russian].
11. Spasovich V. D. (1963) Uchebnyk ugolovnoho prava [Textbook of criminal law]. Vol. 1 V. 1–2. SPb. [in Russian].
12. Tagantsev N. S. (1867) O povtoreniy prestupleniy (issledovaniye) [On repetition of crimes (research)]. SPb. : Zhurn. M-va yustitsii. [in Russian].
13. Tatsiy V. Ya. (1988) Obyekt i predmet prestupleniya v sovetskom ugolovnom prave [Object and subject of crime in the Soviet criminal law]. Kharkov [in Russian].
14. Kuzmin-Karavayev V. D. (1895) Voyenno-ugolovnoye pravo. Chast Obshchaya [Military criminal law. Part of Total]. SPb. [in Russian].
15. Drutskoy S. A. (1902) Prichiny nevmneneniya v voyenno-ugolovnom prave [Reasons nevmneneniya in military criminal law]. Varshava [in Russian].
16. Ter-Akopov A. A. (1998) Bezopasnost cheloveka (teoreticheskiye osnovy sotsialno-pravovoy kontseptsii) [Human security (the theoretical foundations of socio-legal concept)]. M. [in Russian].
17. Akhmetshin Kh. M. (1972) Sovetskoye voyenno-ugolovnoye zakonodatelstvo [Soviet military criminal law]. M. [in Russian].
18. Diachuk S. I. (2005) Zlochyny proty vstanovlenoho poriadku nesennia viiskovoi sluzhby (viiskovi zlochyny) [Crimes against the established order of military service (military crimes)]. Naukovo-praktychniy komentar do Kryminalnoho kodeksu Ukrainy – Scientific-practical commentary to the Criminal Code of Ukraine. Vols. 1–3. – V. H. Honcharenka, P. P. Andrushka (Eds.) K. : FORUM [in Ukrainian].
19. Syzrantsev V. G. (2002) Voinskiye prestupleniya: kommentarii k glave 33 UK RF [Military offenses: Commentary to Chapter 33 of the Criminal Code]. SPb. Yurid. tsentr Press [in Russian].
20. Khavroniuk M. I., Diachuk S. I., Melnyk M. I. (2003) Viiskovi zlochyny [War crimes]. M. D. Dryha, V. I. Kravchenko (Eds.) – K. : A. S. K. [in Ukrainian].
21. Andrusiv H. V. Andrushko P. P., Liakhova S. Ya. (1999) Viiskovi zlochyny. Kryminalne pravo Ukrainy: Osoblyva chastyna [War crimes. Criminal Law Ukraine: Special Section]. P. S. Matyshevskoho (Eds.) K. : Yurinkom Inter [in Ukrainian].
22. Sokurenko V. V. (2015) Sfera oborony Ukrainy: administratyvno-pravove rehuliuвання [Field of Defence of Ukraine, administrative and legal regulation]. K. [in Ukrainian].
23. Frolov E. A. (1969) Spornyye voprosy obshchego ucheniya ob obyekte prestupleniya [Controversial issues of general teaching on the subject of crime]. Sverdl. yurid. in-ta. Vol. 10 [in Russian].

24. Panov M. I., Panov M. M. (2010) Obiekt i systema zlochyniv u sferi hospodarskoi diialnosti [Object and system of crimes in the sphere of economic activity]. Yuryd. Ukraina. – Legal Ukraine. Vol. 5. K. [in Ukrainian].
Стаття надійшла до редакції 26.08.2016.

Харитонов С. А., кандидат юридических наук, доцент кафедры уголовного права № 2, Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого, Украина, г. Харьков
e-mail: kharitonovs@ukr.net
ORCID 0000-0002-8947-8734

Объект и система воинских преступлений

В статье рассматривается объект преступления, который на протяжении многих лет является предметом дискуссий ученых-криминалистов. Автор считает, что наиболее убедительным является подход, согласно которому объектом преступления определяются общественные отношения, охраняемые законом об уголовной ответственности. Этот подход в достаточной мере решает проблемы объекта, дает возможность раскрыть его структуру и содержание, осуществить классификацию объектов и выделить их виды, показывает взаимосвязь с иными элементами и признаками состава преступления. Рассматривая на этой методологической основе объект преступлений против порядка прохождения (несения) воинской службы, предлагается авторское определение родового и видовых объектов воинских преступлений, которые выступают элементами внутренней структуры этого объекта. Видовые объекты определяются в качестве критериев систематизации данных преступлений и их разделения на самостоятельные, отдельные группы.

Ключевые слова: объект преступления, родовый объект воинских преступлений, видовые объекты воинских преступлений, военнослужащий (военнообязанный), военная организация государства, порядок осуществления воинской службы, система воинских преступлений.

Kharytonov S. O., Candidate of Legal Sciences, Assistant Professor of the Criminal Law Department № 2, Yaroslav Mudryi National Law University, Ukraine, Kharkiv
e-mail: kharitonovs@ukr.net
ORCID 0000-0002-8947-8734

Object and System of Military Crimes

The article analyzes the object of the crime, which has been the subject of discussion of forensic scientists for many years. The author analyzed the main existing points of view that the approach that the object of the crime defined social relations protected by the law on criminal liability is the most compelling. This approach adequately addresses the problem of the object and makes it possible to reveal its structure and content as well as classify objects and identify their species, demonstrates the relationships with other elements and features of a crime. Considering this methodological basis of crimes against the order of the object passing (objection) military service, offers its own definition of genera and species of objects of military crimes, which are the elements of the internal structure of the object. Specific items are defined as criteria for the systematization of these crimes and their separation into separate distinct groups.

Under the generic object of military crimes author understands under Section XIX of the Criminal Code of Ukraine legal relations which are formed and operate in the implementation of military personnel (liable for military service) and military service are the basis for the normal functioning of the military organization of Ukraine, comply with the legislation of Ukraine and are protected by the criminal law from criminal attacks.

Key words: object of the crime, generic object of the military crimes, species objects of the military crimes, soldier (reservist), state military organization, order of military service, system of military crimes.